

Asia: VN/2401/2026

Ehdotus kansalliseksi mediakasvatuslinjauksiksi

1. Johdanto

Mahdolliset kommentit ja huomiot johdannosta:

Johdanto luo selkeän perustan linjausluonnokselle. Se esittelee mediakasvatuksen historian, ajankohtaiset yhteiskunnalliset muutokset ja teknologisen murroksen, joka on tehnyt mediakasvatuksesta koko väestöä koskevan kansalaistaidon. Espoon näkökulmat vahvistavat tämän osion merkitystä ja tuovat esiin joitakin tarkennustarpeita.

Varhaiskasvatuksen näkökulma kaipaa vahvistusta.

Johdannossa olisi hyödyllistä tunnistaa alle kouluikäisten lasten erityinen mediaympäristö. Pienten lasten mediakasvatus ei perustu laitteiden itsenäiseen käyttöön vaan turvalliseen vuorovaikutukseen, ilmaisun tukemiseen ja yhteiseen kokemiseen. Mediakasvatus tulisi avata ikäryhmäkohtaisesti, jotta eri toimijat ymmärtävät, mitä se tarkoittaa heidän toimintaympäristössään.

Käsitteistön selkeyttäminen on tarpeen.

Mediakasvatus ja medialukutaito limittyvät luonnoksessa, mutta eivät aina avaudu riittävän täsmällisesti, lisäksi monilukutaitoa ei juuri mainita. Selkeät määritelmät tukisivat asiakirjan luettavuutta ja varmistaisivat yhteisen terminologisen perustan kaikille toimijoille.

Muuttuva koulukonteksti tulisi tuoda näkyvämmiin esiin.

Espoossa oppilaista yli 30 % on monikielisiä, ja osuus kasvaa nopeasti. Monimuotoistuminen vaikuttaa suoraan mediakasvatuksen tavoitteisiin ja tarpeisiin, mutta johdanto ei vielä tuo tätä näkökulmaa esiin riittävästi.

Linkitys opetussuunnitelmiin ja kansallisiin strategioihin (esim. Lukutaitostrategia 2030) vahvistaisi johdannon kytkentää koulutusjärjestelmään.

Kokonaisuutena johdanto toimii johdatuksena linjauksiin, mutta monikielisyyden, varhaiskasvatuksen pedagogiikan ja käsitteiden täsmällisempi avaaminen vahvistaisi sen käytettävyyttä kunnissa.

2. Mediakasvatuksen nykytila

Mahdolliset kommentit ja huomiot mediakasvatuksen nykytilasta:

Nykytilan kuvaus on kattava ja realistinen, ja se tunnistaa hyvin mediakasvatuksen hajanaisen kentän, osaamisen vaihtelun ja teknologian kiihtyvän muutoksen. Espoo haluaa nostaa esiin huomioita ja konkreettisia asioita, jotka olisivat tärkeää huomioida valtakunnallisessa ohjauksessa.

Ruotsinkielinen mediakasvatus edellyttää omaa huomioitaan.

Materiaalien, koulutusten ja osaamisen saatavuus ruotsiksi ei ole valtakunnallisesti yhdenvertaista. Pienemmillä kieliryhmillä haasteet korostuvat rekrytoinnissa ja resurssien saatavuudessa.

Varhaiskasvatuksessa mediakasvatuksen asema on vaikuttavuuden kannalta liian heikko.

Mediakasvatus nojaa liiaksi yksittäisten kasvattajien osaamiseen. Tarvitaan selkeä määrittely siitä, mitä mediakasvatus eri varhaiskasvatuksen ikäryhmissä tarkoittaa – ja miten se liittyy varhaislapsuuden pedagogiikkaan.

Ruutuaiakeskustelu aiheuttaa epävarmuutta.

Varovaisuus ruutuaiakeskustelun seurauksena saattaa vähentää pedagogisen mediakasvatuksen toteutusta, vaikka ruutuaiakuosituksukset koskevat vapaa-aikaa eivätkä kasvatuksen tavoitteita. Tämä tulisi linjauksissa selventää erityisesti nykytilan kuvauksessa.

Opettajankoulutuksen mediakasvatusosaaminen on heikentynyt.

Lopetetut koulutusohjelmat ja opintokokonaisuudet ovat kaventaneet mediakasvatusosaamisen perustaa. Kysymys on keskeinen erityisesti kuntien näkökulmasta: miten varmistetaan, että uudet opettajat hallitsevat mediakasvatuksen toteuttamisen?

Nykytilaan liittyvät havainnot vahvistavat tarvetta kansalliselle ohjaukselle sekä kunnille suunnatuille selkeille rakenteille ja tuille.

3. Visio

Mahdolliset kommentit ja huomiot visiosta:

Visio on linjassa yhteiskunnan digitalisoitumisen, osallisuuden ja kompleksisen mediaympäristön kanssa, mutta sitä voisi kuitenkin vielä vahvistaa.

Mediakasvatuksen määrittely tulisi tuoda näkyvämmiin osaksi visiota.

Mediakasvatus ei ole vain medialukutaitoa tai vastaanottamista, vaan se sisältää tuottamista, ilmaisua, vaikuttamista, vuorovaikutusta ja digitaalisten ympäristöjen ymmärtämistä.

Visio voisi tehdä eksplisiittiseksi eri ikäryhmien näkökulman.

Mitä visio tarkoittaa pienten lasten, oppilaiden, nuorten ja aikuisten näkökulmasta? Tämä vahvistaisi linjausten sovellettavuutta eri koulutusasteilla.

Tarkentamalla mediakasvatuksen sisältöä ja ikäryhmäkohtaisia näkökulmia visio palvelisi kuntia vielä paremmin.

4. Tavoitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot tavoitteista:

Tavoitteet (toimijuus, osaaminen, kestävyys) muodostavat selkeän kokonaisuuden.

Monikielisyys ja katsomuksellinen yhdenvertaisuus tulisi nostaa selkeämmin osaksi tavoitteita.

Mediakasvatuksen tulee olla saavutettavaa kaikilla kielillä ja huomioida moniäänisyys osana kriittisen ajattelun ja osallisuuden vahvistamista.

Koulujen rooli on keskeinen ja se tulisi tuoda tavoitteisiin näkyvämmiin.

Koulujen ja opetussuunnitelman merkitys mediakasvatuksen järjestelmällisessä edistämisessä on suuri. Tavoitteissa voisi tuoda selkeämmin esiin, että mediakasvatus toteutuu läpileikkaavasti kaikissa oppiaineissa.

Kestävyyden edistäminen sisältää sosiaalisen ja kielellisen yhdenvertaisuuden.

Tämä on tärkeä näkökulma erityisesti Espoon monikielisessä kontekstissa.

Monikielisuuden, opetussuunnitelman ja koulun roolin esiin nostamisesta vahvistaisivat tavoitteita.

5. Toimenpiteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimenpiteistä:

Toimenpiteet osoittavat oikeita kehittämiskohteita, mutta ne kaipaavat lisää konkretiaa ja selkeyttä.

Pohjoismainen yhteistyö on erittäin tärkeä mahdollisuus, mutta sen hyödyntäminen edellyttää, että kunnilla on rakenteet ja resurssit osallistua siihen. Ilman koordinoituja rakenteita hyvät käytännöt eivät juurru.

Kuntien johtamisvastuu tarvitsee tarkemman määrittelyn.

Mitä tarkoitetaan avainhenkilöillä? Onko vastuu yksittäisellä toimijalla, oppilaitoksilla vai koko palvelualueella?

THL:n ja OPH:n suosituksiin linkittyminen tulee tehdä näkyväksi.

Tämä lisää kokonaisuuden johdonmukaisuutta ja selventää media-arkeen liittyvien ohjeiden tulkintaa.

Toimenpiteissä tulee määritellä, kuka tekee mitä.

Roolit valtiolla, kunnilla, opettajilla, kasvattajilla, huoltajilla, oppilailla ja OPH:lla tulee tehdä selkeiksi, jotta toimenpiteet eivät jää abstrakteiksi.

Toimenpiteet ovat oikeansuuntaisia, mutta konkreettinen roolitus ja kuntien rakenteiden huomioiminen vahvistaisivat niiden toteutettavuutta.

6. Toimeenpano ja seuranta

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimeenpanosta ja seurannasta:

Huomiot korostavat erityisesti toimeenpanon ja seurannan rakenteellista merkitystä.

OKM:n ja OPH:n on johdettava mediakasvatuksen verkostoja selkeästi.

Kunnat eivät voi yksin rakentaa laajoja mediakasvatusrakenteita ilman valtakunnallista koordinaatiota, koulutuksia ja materiaalitukea. Lisäksi OPH:n rooli tulee näkyä selkeästi, sillä paikalliset opetussuunnitelmat rakentuvat valtakunnallisten perusteiden pohjalle.

Seurannan tulee integroitua olemassa oleviin järjestelmiin, ei luoda uusia rinnakkaisrakenteita.

Mediakasvatuksen tulee näkyä opetussuunnitelmissa ja varhaiskasvatussuunnitelmissa, ei erillisissä dokumenteissa.

Toimeenpano-osio tarvitsee konkreettisemmat rakenteet ja mittarit, jotta kunnat voivat toteuttaa linjauksia yhdenvertaisesti.

7. Liitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot liitteistä:

Liitteet ovat erittäin keskeisiä kokonaiskuvan hahmottamisessa. Ne kuvaavat selkeästi, miten kehitystä on saatu aikaan ja miten ratkaisevassa roolissa rahoitus on ollut mediakasvatuksen jalkauttamisessa kunnissa. Liitteet tuovat myös hyvin esiin, kuinka tärkeänä mediakasvatuksen kehittämistä ja toteuttamista pidetään osana digitaitojen, tasavertaisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistamista.

8. Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Yleiset kommentit kokonaisuudesta:

Espoo nostaa esiin muutamia erityisiä havaintoja.

Linjaukset hyötyisivät selkokieliisyydestä ja keskeisten termien avaamisesta, jotta ne tavoittavat myös perheet ja eri kieliryhmät.

Oikeudet (osallisuus, sananvapaus, turvallinen mediaympäristö) tulisi tuoda vastuukeskustelun rinnalle.

Vähemmistöryhmien esittely on paikoitellen epätasapainoista: esimerkit tulisi valita johdonmukaisemmin.

Kuntien rooli on luonnoksessa vähäisellä painolla, vaikka käytännössä suurin osa mediakasvatuksesta toteutuu kunnan palveluissa.

9. Muita mahdollisia terveisiä valmistelijoille

Muita mahdollisia terveisiä:

Linjausluonnos on osin vielä teoreettisella tasolla ja vaatii konkreettisia toteutusmalleja sekä pysyvää rahoitusta.

Espoo tekee jo laajasti mediakasvatusta (Digi-ilo-hanke, lukutaitokampanjat, monikielisyys), ja valtakunnallinen tuki auttaisi juurruttamaan hyvät käytännöt pysyviksi rakenteiksi.

Kansallinen OPS-lähtöinen materiaali on erittäin tärkeää, jotta mediakasvatus toteutuu yhdenvertaisesti kaikissa kunnissa.

Kunnat odottavat selkeitä linjauksia siihen, miten mediakasvatus ja digitaalinen osaaminen vahvistetaan kokonaisuutena tulevina vuosina.

Luttinen Harri

Espoon kaupunki, kasvun ja oppimisen toimiala - Digikehitysyksikkö,
suomen kielinen perusopetus, suomenkielinen varhaiskasvatus,
ruotsinkieliset sivistyspalvelut